

2023-2029

Pelkosenniemen kunnan kulttuurikasvatussuunnitelma

Kh 3.11.2022

KÄSITE KULTTUURIKASVATUSSUUNNITELMA ELI LYHYEMMIN KOPS

Kulttuurikasvatussuunnitelma on **vuosittain toistuva, etukäteen budjetoitu ja selkeillä sopimuksilla aikaansaatu** kokonaisuus, jossa kunkin kunnan toivomalle ikäryhmälle taataan halutunlainen taide- ja kulttuurikasvatus. Kulttuurikasvatussuunnitelma tarjoaa tietoa asuinkunnan historiasta, käytännöistä, merkkihenkilöistä ja jo olemassa olevasta tarjonnasta siinä kun antaa osallistujille mahdollisuuden avartaa maailmankatsomustaan sekä käyttää älyään ja luovuuttaan. KOPSin parissa toimivat aina kunkin taiteenalan ammattilaiset sekä kulttuurikasvattajat. Laatu on kaiken ytimessä.

Kulttuurikasvatussuunnitelmat perustuvat **lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta**. Kunnan kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä.

Alla kerrotaan lyhyesti mitä hyötyä kulttuurikasvatussuunnitelmista on.

1) Yhdenvertaisuus

Kuntien valtuustojen hyväksymä ja perustasolla budjettiin pysyvästi laitettu KOPS on jokaisen kunnan lapsen ja nuoren saavuttava suunnitelma. Tällöin perheen asuinpaikka, varallisuus tai mielenkiinnon kohteet eivät vaikuta siihen, pääseekö lapsi osaksi taide- ja kulttuurituokioita.

2) Saavutettavuus

Suuressa kaupungissa on usein valtavasti mahdollisuuksia harrastamiseen ja kaiken kokemiseen jo valmiiksi. Pienemmissä kunnissa KOPS takaa sen, että esitykset ja ammattitaitelijoiden ja kulttuurikasvattajien vierailut olisivat mahdollisia kaiken kokoisissa kunnissa.

3) Kunnan elinvoimaisuus, yhteisöllisyys ja työllistävä vaikutus

Ennalta suunniteltu ja budjetoitu, strategiaan asti saatu kulttuurikasvatussuunnitelma on mille tahansa kunnalle eduksi. Se osoittaa että kulttuuria ja taidetta arvostetaan kunnassa, ja näiden alojen monipuolinen, kerrannainen vaikutus sekä ihmisten hyvinvointiin että työllistymiseen ymmärretään. KOPS-työssä alueen taiteilijat ja taidelaitokset saavat vuosittain toistuvaa lisätyötä ja alueen lapset, nuoret ja muut asukkaat oppivat tietämään mitä oman kunnan alueella on. Yhteisöllinen vaikutus on suuri, jos mukana ovat taiteilijat, koulut, päiväkodit, galleriat, mahdollisesti myös palvelutalot tai muut yksiköt. Kulttuurikasvatussuunnitelmasta saa helposti tehtyä koko kunnan yhteisen asian.

4) Kunnan strategia

Pelkosenniemen strategiaan kuluvat vahvat luontoarvot, aktiivinen yhdessä tekeminen, monipuoliset elinkeinot ja rohkeus, jotka kaikki osaltaan takaavat hyvinvointia kaikille kuntalaisille. Samat arvot näkyvät myös kulttuurikasvatussuunnitelmassa, jossa tutustutaan kattavasti oman alueen historiaan, merkkihenkilöihin, tärkeisiin käyntikohteisiin ja luontoon samalla, kun sukellaan eri taidelajien maailmaan. Kokonaisuuksia pyritään mahdollisuuksien mukaan laajentamaan pian myös sidosryhmien toimintaan esim. palvelutaloissa (yhteistyössä Lapin hyvinvointialueen kanssa) ja työhyvinvoinnissa.

5) Lasten tunne- esiintymistaidot sekä monipuolinen maailmankatsomus

Tutkimuksissa on moneen kertaan todettu kuinka pitkäaikainen kulttuurin ja taiteen harrastaminen on vähentänyt ja ennaltaehkäissyt monia ongelmia ihmisten käytöksessä, oppimisessa, kaveritaidoissa tai avarakatseisemmassa suhtautumisessa maailmaan. Kulttuurin ja taiteen kautta on mahdollista käsitellä mitä tahansa asiaa tavalla, joka jättää pysyvämpiä positiivisia muistijälkiä. Oman luovuuden tuominen esiin ja heittäytyminen uuteen tekee kaikille ihmisille hyvää, positiivisen minäkuvan ja onnistumisen kokemusten saaminen on yhä tärkeämpää nykymaailmassa. Juuri niitä kulttuurikasvatussuunnitelma haluaa antaa. Mille tahansa kunnalle on hyötyä siitä, että sen lapsista kasvaa esiintymistaitoisia ja monipuolisesti ajattelevia, toiset ihmiset huomioonottavia nuoria. Taide ja kulttuuri on väylä, jota jokaiselle tulee antaa mahdollisuus hyödyntää.

KULTTUURIKASVATUSSUUNNITELMAN KONKREETTINEN TOTEUTUS

Pelkosenniemen kunnassa on jatkossa käytössä teemavuositain kulkeva, kulttuuriperintöä ja eri taiteenaloja sisältävä kulttuurikasvatussuunnitelma. **Kaikki ikäryhmät varhaiskasvatuksesta yläasteelle osallistuvat työpajoihin, kukin ikätasonsa mukaan.** Taiteenalan tuottajiksi valitut tahot esittävät aina edellisen vuoden keväällä suunnitelmansa siitä, mitä eri ikäryhmien kokonaisuuksissa tehdään. Kaikkien taiteenalojen oletetaan ottavan työskennellessään huomioon opetussuunnitelman laajat linjaukset, kuten ”ihmisyys, sivistys, tasa-arvo ja demokratia” sekä ”kulttuurinen moninaisuus rikkautena”.

Työpajoissa ja käyntikohteissa pääsee tekemään paljon itse ja tutustumaan kattavasti eri taiteenaloihin/kulttuurikohteisiin. Ammattilaisten toteuttamat esittävän taiteen kokonaisuudet liittyvät mahdollisuuksien mukaan aina teemataiteenalaan.

Yleinen kulttuurikasvatussuunnitelmaan liittyvä toiminta:

1) **Teemaviikot, tärkeät juhlapäivät, muut vuotuisjuhlat**

Varhaiskasvatuksen ja koulujen toiminnassa vietetään mahdollisia omia teemaviikkoja/tapahtumia, kuten perunanistutus ja -nostopäiviä MLL paikallisyhdistyksen kanssa. Lisäksi osallistutaan mm. Itsenäisyyspäivän juhlaan (yhdessä kyläyhdistyksen kanssa muutaman vuoden välein), sekä muihin vuotuisiin juhliin, kuten joulu-, pääsiäis- ja kevätjuhliin.

2) **Kirjastoyhteistyö (yhteistyösuunnitelma koulun ja vakan kanssa vuoden 2023 aikana) - -**

- Ykkösluokkalaisten vuotuinen käynti kirjastossa, kirjastokortti, opetus, lahjakirja.
- Oheislukemistot, joita opettaja voi halutessaan varata Lapin maakuntakirjastosta
- Teemapäivät
- Satuhetket toivottaessa
- Kirjastonkäytön opetus
- Kirjavinkkaus

- Lukudiplomi
- Kirjailijavierailut
- Näyttelyt (koululaiset ja päiväkotiryhmät laittavat halutessaan esille piirustuksia/käsitöitä)

3) Luontoretket, vaellukset, muut luontoaktiviteetit

Luonto näkyy koulujen ja varhaiskasvatuksen toiminnassa monin tavoin. Retkiä, vaelluksia tai pilkkipäiviä toteutetaan totutun tavan mukaisesti. Tärkeitä perinteitä ovat mm. käynnit lähilaavuilla (esim. Kilpiaapa, myös naapurikuntien laavut), retket lähialueen lintutorneille, suoalueisiin tutustuminen sekä ulkoilupäivä Pyhällä.

4) Taidetestaajat

Yläkoulun 8. luokkalaiset ovat mukana valtakunnallisessa Taidetestaajat-toiminnassa

Kulttuurikasvatussuunnitelman taiteenlajiteemavuodet:

Varhaiskasvatus toteuttaa “perinnekulttuuri”-osioita mahdollisuuksien ja lasten ikätason mukaan, ja osallistuu teemavuosien työpajoihin ja esityksiin.

Peruskoulu kykenee linkittämään alla olevat kokonaisuudet opetussuunnitelmaansa monien eri aineiden kohdalla. Oppilaat osallistuvat ikätason mukaan mahdollisimman moneen “perinnekulttuuri”-kokonaisuuteen, sekä työpajoihin ja esityksiin.

Tarkoituksena on, että työpajat vetää aina ulkopuolinen ihminen, ei opettaja tai varhaiskasvattaja. Opetushenkilöstön vastuulle jää lähinnä paikallisten merkkihenkilöiden esitteleminen, jonka tueksi kootaan lyhyt materiaalipaketti.

Pelkosenniemen suunnitelmassa ovat **sykleittäin kulkevat taiteenalat ja kulttuuriperintökasvatuksen kokonaisuudet**. Kohta 1. toteutetaan aina syyskaudella ja kohta 2. kevätkaudella. Sisältöalueista valitaan koko koululle tai ikätason mukaan sopivimmat vaihtoehdot.

2023-2024

1) Perinnekulttuuri: paikalliskulttuuri, merkkihenkilöt

- Tutustutaan Pelkosenniemen elämään vaikuttaneisiin historiallisiin henkilöihin. Esimerkkejä henkilöistä: Paavali Pelkonen, Gösta Mallander, Toivo Jaakkola ja Annikki Tolppanen. Lisäksi tutustutaan kunnan tämän hetken päättäjiin haastattelemalla virtuaalisesti esim. kunnanjohtajaa.
- Käynti kotiseutumuseossa oppaan johdolla.
- Tutustuminen Pelkosenniemen sotahistoriaan.
- Pitempi bussiajelu, jossa tutustutaan Pelkosenniemen kyliin oppaan johdolla. Samalla reissulla tukinuitto-perinteen esittely sekä käynti palovartijan mökillä.

2) Mediataide/ animaatio

- Mediataiteen työpajassa (isommille oppilaille) tehdään somekanava halutulle

legendaariselle historialliselle henkilölle. Miltä esimerkiksi paljon matkustelleen Toivo Jaakkolan Instagram-kanavan kuvitus olisi näyttänyt?

- Animaatiotyöpajoissa (pienemmille) tehdään itse piirrettyjen/askarreltujen kuvien kautta animaatio liittyen johonkin paikalliseen henkilöön tai paikkaan
- Tutustutaan virtuaalisesti siihen, mitä kaikkea kuuluu mediataiteeseen ja millaisia teoksia maailmalla tämän taiteenalan saralta löytyy.

2024-2025

1) Perinnekuultuuri: musiikkiperinteet

- Saamelaismusiikin kokonaisuus, esim. räppityöpaja sekä joikutekniikoita sisältävä konsertti
- Alussa oli Laulu-työpajakonsertti esimerkkinä eri maanosien vanhojen kansojen perinnemusiikeista ja perinnesoittimista. Soittimia pääsee itse kokeilemaan.
- Virtuaali- tai livekonserttiin (pop/ jazz/ klassinen/kansanmusiikki/joku muu) osallistuminen
- Koillis-Lapin musiikkiopiston virtuaaliesittely

2) Sanataide ja kirjallisuus

- Sanataidetyöpajoja, joissa tehdään omia tarinoita, näytelmäkäsikirjoituksia tai runoja käytettäväksi esim. koulun/ päiväkodin omissa tilaisuuksissa
- Kirjailijavierailu (voidaan toteuttaa myös striiminä) jossa tutustutaan kirjailijan työhön.
- Tutustuminen paikallisiin kirjailijoihin kuten Juhani Karilaan ja hänen tuotantoonsa, tarina/ ja muuta perinnettä tallentaneisiin kerääjiin, kuten Tilda Tasalaan ja lukkari-kirjailija Antti Kurkeen, joka piti kirjakauppaa
- Tutustutaan paikallisiin tarinoiden hahmoihin, kuten Huttu-Ukkoon ja Moukkuun

2025-2026

1) Perinnekuultuuri: erätaidot ja ruokaperinne

- Vierailu Pyhällä luontokeskus Naavassa.
- Eräkuultuuriin tutustuminen paikallisten osaajien (esim. Riistanhoitoyhdistys) johdolla.
- Ruokaperinteen puolella tutustutaan paikallisiin yrtteihin (esim. Tmi Erämaan Elli).
- Tutustutaan aiheeseen liittyen emäntä Amanda Martiniin, joka oli myös erämaan raivaaja.
- Retki Rovaniemelle tiedekeskus Pilkkeeseen

2) Valokuva/ kuvataide /elokuvataide

- Luontovalokuvaustyöpaja, jossa otetaan kuvia omaa taidenäyttelyä varten. Näyttely ripustetaan kirjastoon tai muuhun julkiseen tilaan.
- Tutustuminen Pelkosenniemen kirkon taiteeseen
- Käynti taidenäyttelyssä mahdollisuuksien mukaan livenä tai verkon kautta. Mahdollisesti vierailu Särestöniemessä tai Korundissa.
- Elokuvanäytöksiä eri ikäryhmille koululla Koulukinon kautta.

2026-2027

1) **Perinnekulttuuri: käsityö/ muotoilu**

- Tutustutaan saamelaiseen- tai muuhun paikalliseen käsityö/muotoiluperinteeseen. Tutustuminen sisältää mahdollisuuden mukaan työpajoja eri materiaaleista sekä vierailuja paikallisten käsityöläisten luona (mm. Tapio Uusitalo ja moottorisahaveistokset).
- Tutustutaan joko netin kautta tai livenä lähialueen patsaisiin ja muistomerkkeihin sekä mietitään miksi sellaisia tehdään: Mitä kaikkea niillä halutaan sanoa?
- Tutustutaan paikallisiin historiallisiin käsityöläisiin kuten venemestari Santeri Autioniemeen ja seppä Ilmo Vuolluun.

2) **Ympäristötaide/yhteisötaide**

- Osallistutaan ympäristötaiteen työpajaan, jonka oppien mukaan luodaan yhteisöllisiä ympäristötaideteoksia Pelkosenniemen kylään. Tässä vaikkapa yksi luokka voi olla aina yhden kylän "kummiluokka" ja suunnitella teoksen sinne paikallisten asukkaiden kanssa.
- Tutkitaan netistä löytyviä esimerkkejä nykypäivän ympäristötaideteoksista muualla maailmassa, esimerkiksi uudessa arkkitehtuurissa. Miksi ympäristötaiteilijat ovat yhä enemmän mukana uusien kaupunginosien suunnittelussa, millaisia tuloksia on saatu?

2027-2028

1) **Perinnekulttuuri: porotalous, karjatalous, maatalous**

- Tutustuminen poroerotukseen tai muuhun tärkeään osaan poronhoitoa paikallisella tilalla paikallisosajaan johdolla (huom. etäyhteyden mahdollisuus)
- Tutustutaan Marja Vuorelaisen historiallisiin valokuviin porosaamelaisten elämästä
- Paikallisten maatilojen ja/tai karjatilojen historiaan tutustuminen ja käynti halutulla maatilalla (huom. etäyhteyden mahdollisuus)
- Paimensoitintyöpaja, jossa pääsee kokeilemaan Suomen, Ruotsin ja Norjan alueella käytössä olleita/olevia paimensoittimia.

2) **Draama/nukketeatteri/soveltava teatteri**

- Draamatyöpajoja ja/tai soveltavan teatterin työpajoja
- Nukketeatterinäytös ja nukken käsittelyn esittelyä.
- Osallistuminen teatteriesitykseen (Rovaniemen teatterin vierailunäytökset)

2028-2029

1) **Perinnekulttuuri: matkailu, kulttuuriyrittäjyys ja alueen ammattitaiteilijat**

- Tutustuminen alueen matkailuvaltteihin ja kulttuuriyrittäjiin. Tapaamisia ja haastatteluja livenä tai virtuaalisesti aiheeseen liittyen.
- Kulttuuritoimen kanssa joku yhteistyötehtävä liittyen esim. halutun vuotuisen tapahtuman järjestämiseen juuri omalle asuinseudulle.
- Taiteilijatapaaminen, jossa paikallinen taiteilija kertoo omasta työstään ja työmahdollisuuksista Lapin alueella.
- Käynti Rovaniemellä Arktikumissa.

Sirkus ja tanssi

- Osallistuminen sirkustyöpajoihin sekä jonkun kuuluisan sirkuksen näytöksen seuraaminen verkossa
- Osallistuminen tanssityöpajoihin ja Rovaniemen tanssiteatteri Rimpparemmiin näytöksen seuraaminen livenä tai verkossa

ESITTÄVÄN TAITEEN TOIMIJAT PELKOSENNIEMEN KULTTUURIKASVATUSSUUNNITELMASSA

Esimerkkejä toimijoista:

- Lapin aluetatteri
- Konserttikeskus
- Lapin Kiertävä lastenkulttuurikeskus Kattila

MUUTA VAKIINTUNUTTA KULTTUURIOHJELMAA

Vuosittain järjestettävä Johan on markkinat ja kylien säännöllisesti järjestämät tapahtumat

KULTTUURIKASVATUSSUUNNITELMAN LAAJENTAMISEN MAHDOLLISUUDET

Teemataiteenalojen mahdollisuudet kaiken ikäisten

- kerhotoiminnassa
- palvelutaloissa
- työhyvinvoinnissa
- työttömien työpajatoiminnassa
- etsivässä nuorisotyössä

Kulttuurikasvatussuunnitelmassa mainitut kokonaisuudet ja retket voi toteuttaa myös hieman muunnettuna eri kerhojen tai ryhmien toiminnan osana.

Kunnan tehdessä tulevan vuoden taiteenalan toteuttajien kanssa sopimusta, voi sopia myös vierailut aiheen tiimoilta muihinkin kohteisiin kuin koululle. Kiinnostuneita kerho-ohjaajia varten järjestetään vuoden teemataiteenaloista koulutus, jossa käydään läpi erilaisia vinkkejä siihen mitä kaikkea ko. taiteenalan kentältä voisi toteuttaa. Näin teemataiteenaloja voi viedä eteenpäin myös paikallisena toimintana.

Muu kulttuurikasvatus kerhotoiminnassa

Kulttuurikasvatukseen liittyvään kerhotoimintaan saa paljon helposti toteutettavia vinkkejä koronapandemian aikana luoduista virtuaalipankeista. Esimerkiksi Lastenkulttuurikeskusten liiton sivuilta löytyvä harrastakotona.fi-sivusto antaa nimenomaan kaikille mahdollisia vinkkejä ammattilaisten kokoamina. Samalta sivulta löytyy myös ilmaisia videoita esityksiä eri taiteenaloilta. Näistä voi katsomisen lisäksi myös ottaa oppia ja niitä muokata toimintaan sopivaksi, sillä esityksiä tuottaneet tahot ovat jo tekovaiheessa ajatelleet, että yleisö on kotona ja tekee taidetta niillä välineillä, joita sattuu jokaisesta kodista löytymään.